
Önemli Gedik, Çiğdem-Songül Keçeci Kurt (2020). "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Kasten Cinayet Vakaları: Taşköprü Kazâsı Örneği". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. S. 7, s. 107-128.

XIX. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA KASTEN CİNAYET VAKALARI: TAŞKÖPRÜ KAZÂSİ ÖRNEĞİ*

**WILLFUL MURDER CASES IN THE SECOND HALF OF THE XIXth CENTURY:
EXAMPLE OF TAŞKÖPRÜ DISTRICT**

Yük. Lis. Öğ. Çiğdem ÖNEMLİ GEDİK**
Amasya Üniversitesi
cgdmonmgdkk@hotmail.com

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT***
Amasya Üniversitesi
songul.kurt@amasya.com

Öz

İnsanlık tarihi kadar eski bir suç olan cinayet; İslam hukukuna göre doğrudan şahısların hayat hakkını ve vücut bütünlüğünü hedef alan bir fiil olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada XIX. yüzyılın ikinci yarısında Kastamonu Vilayetine bağlı Taşköprü Kazâsı'nda Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivleri kayıtlarına geçen kasten adam öldürme suçu örnekleri incelenmiştir. Çalışmada arşiv kayıtlarından elde edilen veriler neticesinde cinayetlerin sebepleri, suçluların durumları, cinayet vakalarının nasıl oluştuğu ve sonuçları üzerinde durulmuştur. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Taşköprü Kazâsı'nda gündelik yaşamda meydana gelen cinayet suçları yoğun olarak kazâya tabi olan

* Bu çalışma Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doç. Dr. Songül Keçeci Kurt'un danışmanlığında Çiğdem Önemli Gedik tarafından hazırlanan yüksek lisans tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır.

** ORCID: orcid.org/0000-0001-8229-3510

*** ORCID: orcid.org/0000-0003-4983-9897

muhtelif karyelerde gerçekleşmiştir. Arşiv vesikalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda Taşköprü'deki cinayet vakalarının, aile içi geçimsizlik, öfke problemleri, namus ve onurlarının rencide edilmesi gibi nedenlerle gerçekleştiği görülmüştür. Cinayet aletlerinden olan bıçak, vakalarda yoğun olarak kullanılmıştır. İncelenen dönemde cinayet suçları, toplumsal düzeni sağlamak ve adaleti tesis etmek için cezasız kalmamıştır. Bu cezalar arasında kürek cezası, pranga cezası, tard ve sürgüne yollamak, kısas hakkından düşürülerek diyete çevirmek gibi cezalar bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Taşköprü, suç, cinayet, Osmanlı.

Abstract

Murder, which is a crime as old as human history, falls under the scope of ta'zir crimes according to Islamic law and it is considered as an act that directly targets the right to life and the integrity of the body. In this study it was examined the crime examples of intentional manslaughter in the Taşköprü district in Kastamonu province using the Presidential State Archives of the Ottoman Archives records in the second half of the nineteenth century. As a result of the data obtained from the archive records, the reasons for the murders, the circumstances of the offenders, how the cases of murder occurred and the results of the study were discussed. Murder crimes that occurred in daily life in the Taşköprü district occurred in various villages that belong intensely to the regions in second half of the XIXth century. According to the information obtained from the archive documents, it has been observed that the murders in Taşköprü may had been committed due to domestic incompatibility, anger problems, and disgrace of their honor and dignity. The knife, which is one of the murder tools, was used extensively in cases. In the period under review, murder crimes did not go unpunished to restore social order and establish justice. Among these penalties include rowing penalty, shackling or giving up blood feud and converting into fines and being sent into exile.

Keywords: Taşköprü, crime, murder, Ottoman.

Giriş

Şiddet, insanlarda doğuştan gelen, çevresel etkenlerle azalarak ya da artarak devam eden bir olgudur. İnsanlardaki bu şiddet eğiliminin farklı sebepleri olabilmektedir. Bunlar arasında en yaygın olanları; insanların canlarını, ırzlarını ve mallarını koruma içgüdüğü, öfke problemleri, aşırı kin ya da sevgi, haset ve

kıskançlıktır. Bütün bu sebeplerin, insanları fiziksel ya da psikolojik şiddetin eşğine getirdiği düşünülmektedir. Fiziksel anlamda gücün kullanıldığı durumlarda cinayet, darp ve yaralama (cerh) olayları meydana gelmektedir. Psikolojik şiddet olarak ise, hakaret, küfür ve alay başı çekmektedir. Bu anlayışla kadim toplumlardan itibaren günümüze kadar devam eden suç türlerinden olan ve şiddet kapsamında değerlendirilen cinayet vakalarına Osmanlı Devleti'nde de rastlanmakta olup bunlar çeşitli resmi kayıtlarda tespit edilebilmektedir. Farklı zamanlarda farklı medeniyetlerde çeşitli şekillerde cezalandırılan cinayet suçları Osmanlı Devleti'nde şer'i ve örfi hukuk dairesinde değerlendirilmiştir.

Kastamonu Vilayetine bağlı Taşköprü Kazâsı da kırsal kesimde cinayetlerin yaşandığı yerlerden biri olup bu çalışmada XIX. yüzyılın ikinci yarısında yaşanan kasten adam öldürmeye dair dört ayrı vaka incelenmiştir.

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti, çağdaşı diğer devletler gibi, çeşitli alanlarda yenilikler yapan bir devlettir. Devletin siyasi, sosyal ve iktisadi anlamda değişikliğe uğradığı bu dönem padişah Abdülmecit tarafından ilan edilen Tanzimat ile başlamıştır. Tanzimat Fermanı, Avrupa devletlerinin etkisiyle Osmanlı Devleti'nde ilan edilmiş anayasal bir fermanıdır (İnalçık, 2018: 31-32). Tanzimat Devri (1839-1876) de diğer alanlarda olduğu gibi hukuksal açıdan yeni düzenleme ve kurumların oluşturulduğu bir dönem olmuştur. Tanzimat'ın ilanından kısa bir süre önce kurulan Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'nin ise bu dönemde önemi artmış ve bir üst mahkeme niteliğinde temyiz görevini üstlenmiştir (Akyıldız, 2003: 250-251).

Çalışmada Kastamonu Vilayeti'ne bağlı Taşköprü Kazâsı'nda yaşanmış kasten adam öldürme vakalarından Meclis-i Vâlâ'ya intikal etmiş bazı olaylar incelenmiştir. Arşiv vesikaları içerisinde Taşköprü ile ilgili belgeler incelendiğinde bunun gibi çeşitli suçların varlığının fazlalığı dikkat çekmektedir. Özellikle kasten adam öldürme suçlarının cinayet suçları içerisinde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Tarih içinde kırsal kesimde suç ve suçlu profillerini tespit etmek amacıyla bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda bu vakalar üzerinden Tanzimat

Döneminde kurulan Osmanlı mahkemeleriyle hukuksal reformların takip ve tahkik edildiği, yeri geldiğinde temyiz görevini de üstlenerek vakaların çözüme kavuşturulmaya çalışıldığı görülebilecektir.

Taşköprü’de saha çalışmalarının sınırlı oluşu da makale konusunu cazip kılmıştır. Çalışmada, öncelikle Kastamonu ve Taşköprü’nün tarihi hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra suç ve ceza bağlamında kasten adam öldürme suçu incelenecektir. Son olarak Taşköprü’deki cinayet vakaları tek tek açıklanarak çeşitli sonuçlara ulaşılabilecektir.

1. Tarihi Süreçte Kastamonu ve Taşköprü Kazası

Kastamonu, çok eski bir yerleşim merkezi olarak, tarih öncesi çağlardan başlamak suretiyle sayısız devlet ve kavimlerin gelip yerleştiği, çeşitli uygarlıkların olduğu geniş bir coğrafyadır (Yaman, 1935: 7). Kastamonu’da bilinen ilk medeniyet, Kaşkalar (Gasgaslar) dır. Kaşkaların, Kaşka Türkleri de denilerek, Türk oldukları görüşünde birleşen görüşler de hâkimdir (Aslıyüce, 2003: 30-31; Alp, 1997: 1). Kastamonu’da Kaşkalar’dan başka Hititler (Etiler), Frigler, Paflagonyalılar, Kimmerler, Lidyalılar, Persler, İskender, Pontuslar, Romalılar, Bizans ve Sasaniler gibi çok eski medeniyetler kök salmıştır (Aslıyüce, 2003: 30-42).

Kastamonu nihayet 1071 Malazgirt Savaşı ile birlikte Anadolu’daki yetenekli komutanların katkılarıyla dalga halinde Türk yurdu olmaya başlamıştır. 1085 yılında Türkleri Karadeniz’e ulaştırmayı başaran Emir Karatekin Sinop’u Türk topraklarına katmayı başarmıştır (Alp, 1997: 4-5). Kastamonu’da Türk idaresinin yerleşmesi üzerine buraya akınlar giderek artmıştır. Burada bilinen bir başka Türk beyliği de Çobanoğullarıdır. Türkiye Selçuklu Devleti, Bizans’a yönelik olarak uyguladığı “uç siyaseti” gereğince Kastamonu Bölgesi’ni, ünlü bir beylerbeyi konumunda olan Hüsamettin Çoban’a vermiştir. Çoban, Kastamonu’da tam bir nüfuz oluşturarak bu topraklarda Çobanoğulları Beyliği’ni kurmuştur. İktisat sahibi olarak bu bölgeye yerleşen Emir Hüsamettin Çoban, Türkiye Selçuklu Devleti’ne de büyük yararlılıklar göstermiş ve bir uç (askeri) konumunda olan Kastamonu’da Türk idaresini kuvvetlendirmiştir. Hüsamettin Çoban’ın ölümünden sonra varlığını koruyamayan Çobanoğulları,

Anadolu üzerinde etkisi olan ve bir Moğol Devleti kolu olan İlhanlılar ile çekişmeye başlamıştır. Moğol-İlhanlı hükümdarı Geyhatu, Selçuklu-Moğol ordusunu başında Şemseddin Yaman Candar'ı görevlendirerek, Çobanoğulları üzerine göndermiştir. Bu savaşta Muzafferuddin Yavlak Arslan yenilgiye uğratılarak, Çobanoğulları Beyliği'ne son verilmiştir. Bu tarih bir anlamda Candaroğulları Beyliği'nin kuruluş tarihidir (Sevim ve Yücel, 1984: 252-253; Yavuz, 2003: 55-60).

XIV. yüzyıl başlarında Çobanoğulları Beyliği'ne son veren Şemseddin Yaman Candar, kurmuş olduğu bu beyliğe kendi adını vererek, tarih sahnesine çıkmıştır. Bu beylik, 1291 yılından 1461 yılına kadar yani Osmanlı Devleti hâkimiyetine kadar Kastamonu ve çevresinde faaliyet gösteren bir Türkmen beyliğidir. Kaynaklarda geçen diğer bir adı da İsfendiyaroğullarıdır. Moğol kolu İlhanlı Devleti'ne bağlı kalan Yaman Candar'ın ölümünden sonra yerine oğlu Süleyman Bey geçmiştir. Sinop'a tam olarak hâkim olan Candaroğulları, dış siyasette Osmanlı Devleti ile münasebette bulunmuştur. Bu dönemde beyliğin ekonomik ve idari teşkilatının oldukça iyi durumda olduğu İbni Battuta'nın seyahatnamesinde geçmektedir (Yavuz, 2003: 61-63; Yücel, 1993: 43-54). Candaroğulları Beyliği'nin Osmanlı Devleti ile ilişkileri, dolayısıyla Kastamonu'nun durumu, Yıldırım Bayezit'in Candaroğlu beyi İsfendiyar Bey ile yaptığı antlaşma ile 1402 Ankara Savaşı'na kadar sürmüştür. 1402 yılındaki Ankara Savaşı'ndan ağır bir yenilgi ile çıkan Osmanlı Devleti, fetret devrine girmiştir. Timur'un Anadolu beyliklerini tekrar canlandırması üzerine, Kastamonu ve çevresi Candaroğulları idaresinde kalmıştır (Yavuz, 2003: 61-69). 1461 yılında Fatih'in Anadolu Türk siyasi birliğini sağlama çabaları neticesinde Kastamonu ve Çankırı Bölgesi Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bu tarihten itibaren uzun yıllar Osmanlı Devleti himayesinde kalan Kastamonu, Fatih döneminde Anadolu eyaletine bağlı önemli bir sancak merkezi olmuştur. Hatta Fatih, oğlu Cem Sultan'ı buraya vali olarak atamıştır (Şakiroğlu, 1993: 283). Bundan başka 1487 tarihli Tahrir Defteri'nde, Kastamonu, idari olarak çeşitli nahiyelere ayrılmıştır. Ancak burada belirtilmelidir ki, bu oluşturulan nahiyeler idari bir birim olmasından ziyade tımar

sisteminin uygulandığı belli bölgeleri işaret etmek için kullanılmıştır. Bu nahiyeler arasında Kastamonu, “Kuzyaka” olarak geçmektedir (Şahin, 2001: 585-588).

XIX. yüzyıla kadar Anadolu Eyaleti'ne bağlı olan sancak statüsündeki Kastamonu, Tanzimat Dönemi'nde başlayan taşra reformları çerçevesinde 1841'de Bolu müşirliği içinde yer almıştır. 1846 yılında yapılan bir düzenleme ile eyalet merkezi haline getirilen Kastamonu, 1867 nizamnamesi ile vilayet merkezi olmuştur. Bu dönemde, vilayetin sancakları Kastamonu merkez olmak üzere Bolu, Sinop ve Çankırı'dan (Kangırı) oluşmaktadır (Aktaş, 2015: 224; Çoban, 2006: 418-421). Kastamonu sancağı ise Araç, Cide, Daday, İnebolu, İskilip, Taşköprü, Tosya ve Safranbolu kazâlarından oluşmaktadır (Avcı, 2012: 19-20; Şahin, 2001: 585-588; Kastamonu Vilayet Salnamesi, 1897: 398 ve Karakök, 2010: 270-271).

Kastamonu Vilayetine bağlı olan Taşköprü Kazâsı da tarihte çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetler arasında Kaşkalar, Hititler (Etiler), Dorlar, Paflagonyalılar, Kimmerler, Lidyalılar, Persler, Helenler, Pontuslar, Romalılar, Bizanslılar ve Sasaniler gibi eski medeniyetler, bu bölgede izlerini bırakmışlardır. Taşköprü'nün Antik çağlara kadar uzanan köklü bir tarihi vardır. M.Ö. 64 yılında kurulan ve Paflagonya'nın eyalet merkezi olan Pompeiopolis¹ kentinin kurulduğu yer olarak dikkat çeken Taşköprü'de Türk hâkimiyetinden önce zengin bir tarihi birikim vardır (Kavaklı Kundakçı, 2019: 14-15).

Taşköprü'de Osmanlı egemenliğinden önce çeşitli Türk beylikleri hüküm sürmüştür. Bu beyliklerin ilki, Çobanoğullarıdır. Selçuklular tarafından bir “uç siyaseti” gereği olarak Kastamonu ve Çankırı dolaylarının Çobanoğullarına bırakılması, Taşköprü'de Türk-İslam eserlerinin en güzel örneklerinin oluşturulmasının başlangıcıdır. Bunlardan biri adını da Gökırmak üzerine kurulu Çobanoğulları zamanında yapılmış olan yedi gözlü 68 metre uzunluğundaki Taşköprü'den alan köprüdür. Çobanoğullarından

¹ Pompeiopolis (Zımbıllı Tepe Höyüğü): Pompeiopolis, adını kurucusu General Pompeiopolis Magnus'tan alan ve M.Ö. 64'te Karadeniz Bölgesi'nin iç kısımlarında kurulan Roma kentlerinden biridir (Kavaklı Kundakçı, 2019: 14-15).

sonra Candaroğulları da bu bölgede varlığını sürdürmüştür (Yavuz, 2003: 61-69). 1461 yılında ise Kastamonu ve dolayısıyla Taşköprü’de de Osmanlı Dönemi başlamıştır. Osmanlı Dönemi’nde Taşköprü, Taşköprülü-zadeler’in memleketi olarak tanınmıştır (Kavaklı Kundakçı, 2019: 5-6).

Osmanlı Devleti egemenliğine giren Taşköprü, 1486 tarihli ilk tahrirden itibaren Kastamonu’nun kazâsı statüsünde kalmıştır (Kavaklı Kundakçı ve Eğilmez, 2017: 1222-1223). Tahrir defterlerinin kullanıldığı ve genel olarak XV. ve XVI. yüzyıllarda Taşköprü’nün Anadolu Eyaleti’ne bağlı olan Kastamonu’nun bir kazâsı olduğu kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. Bundan başka 1530 tarihli tımarların durumunu belirlemek için tutulan 438 numaralı icmal defterinde Taşköprü, Kastamonu Sancağı’nın kazâlarından biri olarak tespit edilmiştir (Kavaklı Kundakçı, 2019: 36)². Ayrıca kadının hükmünde bir kazâ statüsünde olan Taşköprü, bazı tahrir defterlerinde nahiyeye olarak da geçmektedir. Taşköprü mevkiinin idari birim olarak nahiyeden ziyade tımar bölgesini içeren muayyen bir bölge olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Şahin, 2001: 585-588). Taşköprü’nün Kastamonu Vilayet Salnameleri kayıtlarına göre tek bir nahiyesi vardır. Bu nahiyenin adı, Gökçe ağaç (Hanönü)’tür. Hanönü’ne bağlı toplamda 33 karye adı geçmektedir. Bu karyelerdeki toplam hane sayısı ise, 5.701’dir. Nüfusu ise, 42.413’tür (Kastamonu Vilayet Salnamesi: 1897: 295-298, 398).

2. Osmanlı ve İslam Hukukunda Suç ve Ceza

Suç, sözlük anlamı itibariyle, “yasalara aykırı davranış, cürüm” (www.tdk.gov.tr) olarak tanımlanmakta olup bir toplumda haksız sayılıp, yazılı ve yazısız hukuk kurallarını içeren, törelere ve genel ahlak normlarına aykırı davranışların bütünü oluşturulan ve nihai olarak ceza ile yaptırım gerektiren başlıca fiillerdir (Boynukalın, 2009: 453). Suç ve türleri, değişik dinlerde ve toplumlarda farklı tanımlanabilmektedir. Osmanlı Devleti hukuki yapı olarak İslam hukukunu esas aldığı için bu çalışmada suçun tanımına İslam hukuku çerçevesinde yer verilecektir.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Kavaklı Kundakçı, 2019.

İslam hukukunun ana kaynaklarından olan Kur'an-ı Kerim'de suçla ilgili bazı kavramlar vardır. Bunlar arasında, "Cerime", "Cünah", "Bağy", "Münker", "Fahşa" ve "Zenb" geçmektedir (Şuara, 26/14; Rum, 30/47; En'am, 6/124; Bakara, 2/169; Yunus, 12/24; Araf, 7/33; Nahl,16/90; Ankebut, 29/40; Ahzab, 33/5; Mümtehine, 60/10). Arapça "Cerm" kökünden türeyen "Cerime", Allah'ın kesin olarak yasaklamış olduğu ve hakkında kesin bir yaptırım (ceza) tayin etmiş olduğu eylemlerin bütününe ifade etmektedir (Akgündüz ve Cin, 2011: 290; Koç, 2017: 8).

Osmanlı Devleti'nde şer 'i hukuka göre suçlara karşı verilen cezalar üçe ayrılmaktadır. Bunlar ta'zir, hadd (hudud), kısas ve diyettir (Ergin, 2007: 4; Yakut, 2006: 25-26). Hadd, Allah hakkı anlamına geldiği için, bu cezaların, kişiler ve toplum tarafından düşürülmesi, affı, azaltılması ve değiştirilmesi mümkün değildir. Zina, zina iftirası, içki içmek, hırsızlık, yağma yol kesme, irtidat ve isyan bu suçlardandır (Koç, 2017: 14). Kısas ise denklik, eşitlik, kesmek, ardından gitmek, iz sürmek gibi anlamlara gelmekte olup işlenen fiile ona denk bir fiille mukabele edilmesidir. Kısas, kasten adam öldürme ve müessir fiil suçlarında suçlunun işlediği bu eyleme denk bir ceza ile cezalandırılmasıdır. Yani kasten öldürdüğü insana karşılık failin öldürülmesini, kasten işlediği yaralama fiili sonucu mağdurda fiziksel olarak zarar veren kimsenin benzeri bir biçimde cezalandırılmasını ifade etmektedir (Dağcı, 2002: 488-495). Diyet ise İslam hukukuna göre adam öldürme ve yaralamalarda mağdur tarafa ceza ve kan bedeli olarak ödenen mal veya paraya denmektedir (Bardakoğlu,1994: 473-479). İslam Ceza Hukuku'na göre hadd, kısas ve diyetin dışında kalan suçlar için miktarı önceden belirlenmemiş olan cezalara ta 'zir denmektedir. Kelime anlamı itibariyle, "kınamak, reddetmek, men etmek" demek olan ta 'zir, Allah'ın yasaklamış olduğu eylemleri kapsamaktadır. Bundan başka karşıt bir anlam olarak "saygı göstermek, yardım etmek, te'dib etmek" gibi anlamlara da gelmektedir (Ergin, 2007: 4; Başoğlu, 2011: 198-199). İslam hukukunda ta 'zir cezasını gerektiren emanete hıyanet, faiz, gibi suçların bir kısmı belirtilmiştir. Ancak bir kısmının tespit ve takdiri ise; suça, suçlunun durumuna göre hâkime bırakılmıştır ve uygun cezanın devlet başkanı veya onun

görevlendirmiş olduğu hâkim tarafından belirlenmesine İslam hükümlerine uygun olarak değerlendirme şartı ile izin verilmiştir (Tuncay, 2017: 82-99).

2.1. Kasten Adam Öldürme Suçları

“Cerime”, “Cünah” ve “Cünha” gibi terimler, “Cinayet” kelimesini doğrudan çağrıştırmaktadır ve genellikle birbirlerinin yerine de kullanılmışlardır. Cinayet, şahısların mala ve bedene yönelik hukuka aykırı eylemler, ya da özellikle adam öldürme manasında kullanılan bir fıkıh terimidir. Sözlük anlamı itibari ile “günah, suç ve günah işlemek” anlamlarına gelmektedir. Ayrıca şahıs ya da şahısların hayat haklarını ellerinden doğrudan alan ve vücut bütünlüklerini tehdit eden tüm yasak fiiller cinayet kapsamında değerlendirilmektedir (Eş-Şazeli, 1993: 14; Akgündüz ve Cin, 2011: 309). İslam hukukuna göre şahsa yönelik cinayet; adam öldürme (cinâyet ale’n-nefs), müessir fiiller (cinâyet alâ mâ dûne’n-nefs) ve anne karnındaki çocuğa yönelik ve onun ölümüyle sonuçlanan cinayetler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Doğrudan şahsın ya da şahısların canlarına yönelik olarak, hayat hakkına kast eden cinayetlere, “cinayet fi’n-nefs” ya da “katl” denilmektedir. Adam öldürme suçu tamamen bu gruba dâhil olmaktadır. Diğer bir kategori ise, insanın sair azalarına yönelik olan fiillerdir ki, bunlara da “yaralama (cerh)” ya da “cinayet fima dun’en-nefs” adı verilmektedir. Cinayet suçunu işleyenlere suçlu ya da “cani”, cinayet suçundan ötürü mağdur olanlara da “mecniyyün aleyh” denilmektedir. Cinayet tanımlarında katl suçlarının da kendi içinde alt başlıklara ayrıldıklarını görmekteyiz. Bunlar; kasten adam öldürme suçu (katl, katl-i amd, cinayet fin-nefs), kasta benzer adam öldürme (katl-i şibh-i amd), hataen adam öldürme (hataen katl), hata mecrasına cari katl ve teşebbüsen katl’dır (Eş-Şazeli, 1993: 14; Akgündüz ve Cin, 2011: 309).

Kasten adam öldürme suçlarında; bir suç aleti ile (alet-i ceriha) vücut bütünlüğünün parçalanması ve kişinin doğrudan hayat hakkının elinden alınması gereklidir. Bu bağlamda kasıt oluşturan suçların üç temel unsuru vardır. Bu unsurlar, mağdurun ya da öldürülen şahsın fiilden önce sağ olması, kesici ve delici gibi suç aletlerinin (alet-i ceriha) bulunması ve katilin kasıt fiili olması gereklidir. Suç aleti (alet-i ceriha), piştov (ilkel tabanca), kılıç,

kama, bıçak, ok taş, kesici ve delici alet kapsamına giren tüm aletlerdir (Akgündüz ve Cin, 2011: 310; Fendoğlu, 2000: 459; Turan, 2019: 44). Kasten adam öldürme suçu esas olarak kısas cezası ile kasıt olmadan adam öldürme suçu da diyet cezası ile cezalandırılmaktadır. Kasıt olmadan adam öldürme suçlarında diyetin uygulanmadığı durumlarda veya diyete ilâve olarak ta'zîr cezasının uygulanması da mümkündür (Eş-Şazeli, 1993: 14-15).

Haksız yere adam öldürmek, birinin ölümüne kasten, bilerek, isteyerek sebep olmak Kur'an-ı Kerim'de *"Allah'ın haram kıldığı canı haksız yere öldürmeyin"* (İsra, 33) şeklinde yasaklanan bir eylemdir. Ayrıca *"Kim bir mümini kasten öldürürse, onun cezası, içinde devamlı kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lanetlemiş ve büyük bir azap hazırlamıştır"* (Nisa, 93) şeklinde belirtildiği üzere kesin olarak yasaklanmıştır.

Bu suçun cezası olarak kısas öngörülmüştür. İslamiyet'te kısasla ilgili hukukî mevzuatın kaynağını ceza hukukunda Kur'an ve Sünnet oluşturmaktadır. İsra ve Nisa Suresi'nde belirtildiği gibi haksız yere ve kasıtlı adam öldürme büyük günah sayılmıştır. Maktulün velisine de kisası isteme yetkisi verilmesine rağmen *"Ancak kim (din) kardeşi tarafından affedilirse o zaman ma'rûfa uymak, güzel ve tam olarak ödeme yapmak gerekir. Bu rabbinizin bir hafifletmesi ve rahmetidir"* (Bakara/178) şeklindeki ifade ile kısıstan vazgeçilmesi halinde Müslümanların genel kabulüne göre bir diyetin ödenmesine işaret edildiği düşünülmektedir. Nisa Suresi'nde de haten adam öldürmede diyetten söz edildiği dolayısıyla adam öldürme suçunun kasten ve hataen şeklinde iki gruba ayrılması ve özellikle hataen öldürmede diyet ve kefâret yükümlülüğünden bahsedildiği tespit edilmiştir (Bardakoğlu, 1994: 473-479).

Kasten adam öldürmenin cezasının kısas olduğu Kuran-ı Kerim'de ve hadislerde olduğu gibi Osmanlı kanunnamelerinde de belirtilmiştir. *"Ve eğer bir kimesne adam öldürse yerine kısas edeler"* şeklinde Kanuni Umumi Kanunnamesi'nin on altıncı maddesinde geçmektedir. Ancak bu suçlarda eğer maktulün velisi kısıstan vazgeçerse kısas cezası diyete, dönüşmektedir. Yine katil maktulün velisi tarafından diyet karşılığı veya diyet istenmeksizin affedilirse artık faile kısas cezası verilemez. Faile ayrıca ta'zîr

cezasının verilir verilemeyeceği İslam fıkıhçıları arasında ihtilaf konusu olmuş İmam Mâlik'e göre katile yüz değnek vurulup ve bir sene hapsedilmesi, Ebû Hanîfe, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel'e göre de şayet katil toplum tarafından şerli biri olarak biliniyorsa yasama organının uygun göreceği bir ta'zir cezası verilebilmesi uygundur. (Koç, 2007: 175-179). Dolayısıyla her cinayet vakası kendi içerisinde suçun unsurlarına ve taraflarına göre ayrı ayrı değerlendirilip çeşitli cezalar uygulanabilmektedir. Osmanlı hukukunda, had ve kısas cezası gerektiren suçlarda kanunnamelerde çok ayrıntılı emirler bulunmazken suçun unsurlarında veya ispat şartlarında eksiklik veya şüphe olması durumunda ta'zir cezalarının uygulandığı görülmektedir. Osmanlı hukukunda kısas cezasından kurtulan faillere ve katle teşebbüs veya azmettirici olanlara siyaseten katil, dayak, hapis, sürgün ve para cezaları gibi cezalar uygulanabilmektedir (Yakut, 2006; 27-29).

Bu çalışma kapsamında Taşköprü'de doğrudan şahısların hayat hakkını ve vücut bütünlüğünü hedef alan cinayet vakalarından kasten adam öldürme suç örneklerinde kısas cezasının sürgün, kürek, pranga cezası veya diyete çevrilerek ta'zir cezası verilerek çözümlendiği görülmektedir.

3. Taşköprü'de Geçen Bazı Kasten Adam Öldürme Suçları

Taşköprü'de geçen cinayet suçları ile ilgili belgelere Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerinden ulaşılmıştır. Belgeler içerisinden suçlar tasnif edilip, cinayet suçları içerisinden kasten (amden) adam öldürme ile ilgili içeriğinde daha tafsilatlı bilgiler veren bazı örnekler seçilmiştir. Olayları daha detaylı olarak inceleyebilmek amacıyla vaka sayısı dört ile sınırlandırılmıştır. Bu belgeler devlet arşivlerindeki taşrada kadı veya naib tarafından görülen mahkemelerce verilen şer'î hükmün kaydedildiği i'lamların Meclis-i Vâlâ'daki kayıtlarından oluşmaktadır.³

³ Tanzimat Fermanı'nın hemen ilanından sonra kurulan Meclis-i Vâlâ bir danışma meclisi niteliğinde olup aynı zamanda çıkarılan kanun ve nizamnâmelerin uygulanıp uygulanmadığını denetleme hakkına sahiptir. Bununla beraber şer'î ve ticari davalar dışında ceza ve idare davalarına bidayet ve temyiz mahkemesi sıfatıyla bakmakta ve 1840 tarihli Ceza kanunnamesinin uygulanmasıyla bir bakıma ceza mahkemesi gibi görev yapmaktadır.

İncelenen vakalarda Taşköprü’de geçen kasıt cinayet suçlarının hepsi birbirinden bağımsız mahalde gerçekleşmiş olup 1850-1856 yılları arasında yaşanmıştır.

Vaka 1

Taşköprü’de geçen kasten adam öldürme suçuna örnek teşkil edecek ilk belgelerimiz, Kastamonu meclisinin mazbatası ile kazâ naibinin i’lâmının Meclis-i Vâlâ’ya gönderilmesi sonucunda kayıtlara geçmiş olup, vaka 1850 yılında yaşanmıştır. 1840 Ceza Kanunu’nun birinci fasıl üçüncü maddesine göre adam öldürme suçu İstanbul’da işlenmişse yargılama fetvahanede, dördüncü maddesine göre taşrada işlenmiş ise memleket meclisinde yapılacaktır ilkesi doğrultusunda (Koç,2007) Kastamonu meclisinin dava sürecinde görevli olduğu görülmektedir.

Tespit edilebilen dört belgede geçen olay, Taşköprü’ye bağlı İsa Deresi mevkiisinde geçmektedir. Katil Redif askeri çavuşlarından İbrahim adlı şahıstır. Maktul, katilin zevcesi olan İftariye Hatundur. Cinayet, katil ve maktulün şiddetli bir şekilde tartışmaları sonucunda gelişmiştir. Katil İbrahim, yanındaki suç aleti olan bıçak ile (alet-i ceriha) karısı İftariye Hatun’u kasten, bilerek darp etmiş ve öldürmüştür. Bu suçla ilgili olarak İbrahim’in mahkemede suçunu ikrar ve itiraf eylediği görülmüştür. İbrahim, ifadesinde karısı ile yani maktulle aralarında şiddetli geçimsizlik olduğunu öne sürmüştür. Olayla ilgili olarak, yine bir sabah güneş doğduktan sonra tartışmaya başladıklarını ve İbrahim’in dayanamayarak, elindeki bıçak ile karısının sol diz kapağını darp etmek suretiyle yaralanmasına sonradan da ölümüne sebebiyet verdiği açıklanmıştır. Cinayet vakası sorgu kapsamında çiftin kızları olan Ümmü Gülsüm, maktulün validesi olan Ayşe Hatun ve pederi Ahmet’in de ifadelerine başvurulmuştur. Bu suçla ilişkin olarak İbrahim’in kürek cezasına çarptırılmasına karar verilmiştir. İbrahim ayrıca diyet için ödeyecek parası olmadığını ve kendisinin fakir olduğunu beyan etmiştir. Tersane-i Amire’de kürek cezasına ilişkin olarak beş yıl müddetle cezaya çarptırılmasına ve sürenin dolmasından

Dolayısıyla batı etkisinde taşradan merkeze doğru kademeli tarzda oluşturulan bir merkez olarak nitelendirilebilmektedir (Akyıldız, 2003; İmamoğlu, 2019).

sonra da memleketi tarafına tard ve sürgün kılınmasına karar verilmiştir. Bundan başka mahkeme İbrahim'in asker olması cihetiyle silahaltında bulunmadığı zamanlarda mülkiye kanunlarından, silahaltında bulunduğu zamanlarda ise askeri nizama tabi tutulacağına hükmetmiştir (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA], A.MKT. MVL.30.56.1; BOA, A.MKT. MVL.30.56.4; BOA, A.MKT. MVL.30.88.1 ve BOA, A.MKT. NZD.14.21.1). Bu belgelerden de anlaşılacağı üzere, XIX. yüzyılın ikinci yarısında geçen bu elim cinayetin sebebi aile geçimsizliği, şiddetli karı-koca kavgalarıdır. Katil bir asker taburundan olması belki işinin stresinden dolayı psikolojisinin bozulmuş olabileceğini düşündürmektedir. Günümüzde çoğalarak devam eden kadın cinayetlerinin Osmanlı Devleti döneminde dahi Taşköprü dolaylarında yani taşrada mevcut olduğu devletin resmi kayıtlarında tutulmuştur. Yine katilin, maktulün eşi olması irsden dolayı aile içindeki diğer şahısların afları ile kisas hakkından düşülerek diyet cezasına çevrildiği görülmektedir. Fakat katilin diyeti ödeyecek parası olmadığını ifade etmesi üzerine kürek ve sürgün cezası verilmiştir.

Vaka 2

Taşköprü cinayet vakalarının başka bir örneği ise, 1852-1853 tarihli belgelerde geçmektedir. Bu belgelerden anlaşıldığı üzere bu olay, Taşköprü'ye bağlı olan Bük Divanı Karşu Karyesi mevkiinde geçmektedir. Bu olaydaki maktul, boğazlanıp, kesilerek öldürülen Sefer Beşe oğlu Süleyman'dır. Maktulü, ölü bulan Karşu Karyesi ahalisidir. Ahalinin ifadesine göre, Muharremü'l haramın dördüncü Salı gecesi, katili de bilinmeyerek, karyeye on dakika mesafede Kuru Bük'ü adındaki mahalde boğazlanmış, olarak ölü buldukları şahıs Sefer Beşe oğlu Süleyman bin Ali'dir. Süleyman yapılan tahkikat ve keşif sonrasında gömülmüştür. Karye sakinleri bu olay ile ilgili olarak birbirlerine kefarette bulunmuşlardır. Ancak ahali bazı kimselere kefil olmamıştır. Bu şahıslar, Bünyazoğlu İbrahim ve Davulcuoğlu Dursun'dur. Mahkeme bu cinayet olayı ile ilgili olarak geniş çapta sorgulamaları başlatmıştır. Bu kapsamda maktulün kız kardeşleri olan Halime ve Şerife Hatunlar ve bir de maktulün kızı Şerife sorguya alınmıştır. Ayrıca bu olay ile ilgili olarak sorgu babında bazı şüpheli

şahısların da ifadelerine başvurulmuştur. Bu şahıslar, Bük Divanı karyesinden Köleoğlu Mehmet, Akkaya Nahiyesinin Koşfere Divanından Açıkgozoğlu Halil ve Küre-i Nühas kazâsına tabi olan Anbarlı Karyesi ahalisinden Kürdoğlu Ahmet'tir. Yine maktulün eşi olan Satiye Hanım da sorguya çekilmiştir. Olayın sebepleri ve nasıl geliştiği ile ilgili olarak sorgu ifadelerinden derlenen bilgiler doğrultusunda bu olayın bir kin, intikam ve öfke nedeniyle ortaya çıkan kasıt cinayeti olduğu anlaşılmaktadır. Maktul Süleyman kendi vefatından on gün önce bir gece vakti Açıkgozoğlu Halil'in hanesine girmiştir. Hanede yatan Halil'in eşinin saçlarını cebren kesip bunu da ahali arasında bazı kimselere ifşa etmiştir. Ahali arasında konuşulan bu laflar ve dedikodular, Halil'in intikam yemini içmesine neden olmuştur. Karısına yapılan bu hakareti sindiremeyen Halil, arkadaşlarını da ittifaka katarak, cinayet planı yapmıştır. Bununla ilgili olarak uzunca saatler kafasında bu cinayeti tasarlayan Halil, öncelik olarak kendisine katılması için Kürtoğlu Ahmet'in hanesine gitmiştir. Diğer suçlulardan Köleoğlu Mehmet de Halil'in bu cüretkâr planına katılarak, maktulün ellerini tutmuştur. Kürtoğlu Ahmet de maktulün ayaklarını tutmuştur. Bünyazoğlu İbrahim ise, diğer ayağını tutmuştur. Son olarak intikam amaçlı bu cinayeti planlayan Halil ise, Süleyman'ın çenesinin altına bıçağı çalmıştır. Halil olaydan sonra firar etmiş ve hanımının da sorguda belirttiği üzere, hanesinde bulunamamıştır. Sonradan bulunup derdest edilen Halil, kendi sorgusunda olayı ikrar ve itiraf etmiş ve suçu işleme gerekçesini kendince izah etmiştir. Diğer suçlular ise, kati surette olayla ilgili inkâra gitmişlerdir. Sonuç itibariyle, suç sabit görülmüş ve suçlulara Tersane-i Amire'de kürek cezası uygun görülmüştür. Ayrıca cezalarının bitimi sonrasında ziraat, bahçe işleri ve hırsaset (bekçilik) işleri ile meşgul olmaları yönünde karar çıkmıştır. Bu konudaki ifadeler gerek Kastamonu Valiliğinin gerekse Meclis-i Vâlâ'nın resmi kayıtlarında da görülmektedir (BOA, A.MKT. MVL.55.65.1; BOA, MVL.207.53.1; BOA, MVL.207.53.4 ve BOA, A.MKT. UM.126.67.1). Bu belgelerden anlaşılacağı üzere, Taşköprü'de geçen olay ile ilgili olarak, şahısların namusları ve iffetlerini hedef alan söylemlerin zaman zaman insanları cinayete itecek kadar tesire sahip olduğunu düşündürmektedir. Olayda

aynı mahaldeki insanlar karşı karşıya gelmiştir. Bu da gösteriyor ki, insanların canları, ırzları, aileleri ve malları hassas konulardır. Genellikle para, mal ve mülk gaspları cinayetlerin dinamiğini oluştururken burada olay bir namus meselesine dönüşmüştür. Olayda suça ve suçluya yardım ve yataklık yapanların bulunması suçlarda grup halinde hareket edilebildiğini göstermektedir. Yine verilen cezanın bitimi sonrasında suçluların, toplumsal hayata dâhil edilmesi hedeflenmektedir.

Vaka 3

Taşköprü’de 1856 tarihli belgelerde geçen diğer bir olayda da kasıt cinayet suçu işlendiği açıktır. Bu elim cinayet, Kastamonu Valisi İsmet Paşa’nın mührüyle gelen evrakta H. 15 Recep 1272/M. 22 Mart 1856 tarihli Meclis-i Vâlâ’ya gönderilen mazbata ve i’lâm meallerinde açıklanmıştır. Burada maktul boğazı kendi saçı ile sıkılarak öldürülen bir kadındır. Maktul, Taşköprü’ye bağlı Kavraz Divanı sakinelerinden olan ve hunharca bir cinayete kurban giden Abdullah oğlu İsmail kızı Ayşe’dir. Ayşe’nin katillerinin kendi kardeşi olan Emin, Sarı Abdaloğlu Hüseyin ve Abdullahoğlu Hasan olduğu icra kılınan mahkemelerinde açıklığa kavuşmuştur. Aynı mahkeme kapsamında maktulün varisleri ve akrabaları olan Ali ve Ali’nin kızı Şerife adındaki şahıslar da mahkemede hazır bulunmuşlardır. Sorgulamalardan elde edilen bulgular neticesinde, maktul Ayşe, gece bir saatte Hüseyin’in hanesine gidip, Hüseyin’e, “Hüseyin, gel seninle beraber Alibeyoğlu Karyesine gidelim” demiştir. Maktul Hüseyin ile beraber Alibeyoğlu Karyesine giderlerken, tenhada Erik Deresi denilen bir mahalde, kendi kardeşi Emin, Hüseyin ve Hasan beraber olarak toplanıp maktul Ayşe’yi tutmuşlar ve kadını kendi saçı ile hakka uygun olmayan bir şekilde boğazlayarak fevt (ölü) durumuna getirmişlerdir. Böylece bu davada kasten, isteyerek ve bilerek adam öldürme suçu sabit görülmüştür. Suçlular da mahkemede suçlarını ikrar ve itiraf etmişlerdir. Ayrıca olaya karışan ve irsden dolayı kısastan mahrum olan Emin dahi ve diğer suçlular ile beraber diyet cezası kararlaştırılmıştır. Beş bin dirhem-i şer ‘i’yi, üç katil üç taksit ile üç senede maktulün kızı ve variscisi durumunda olan Şerife’ye vermelerine karar kılınmıştır. Yine suçlulara yedi sene müddetle kürek cezası hükmolunmuştur.

Ayrıca hapis tarihleri bitiminden sonra da memleketleri taraflarına tard ve sürgün edilmelerine karar verilmiştir. Bu cinayetin sebebi belgelerde açıkça yer almadığı için bilinmemektedir (BOA, A.MKT. MVL.80.5.1, BOA, A.MKT. MVL.80.5.3 ve BOA, A.MKT. MVL.80.43.1).

Vaka 4

Taşköprü'de geçen ve Kastamonu Valiliğine yazılan yazıda Kastamonu Meclisinin i'lâm ve mazbatasında açıklığa kavuşan olay, adam öldürme suçu ile ilgilidir. Bu elim cinayette kimliği açık olan maktul, Veliler Karyesi ahalisinden Karabacak oğlu Mustafa'dır. 1856 yılında geçen olay ile ilgili olarak, araştırma genişletilmiştir. Kastamonu Sancağı dâhilinde bulunan Sorgun Kazâsına tabi Kabık Karyesi ahalisinden Ferik Ahmet oğlu Mustafa adındaki şahıs, kendi nefsinin hevesine uymak suretiyle Kastamonu'daki Hamza Ağa mahallesinde oturan Alyakutlu Ayşe adındaki fahişenin hanesine gitmiştir. Bu fahişenin hanesinde de Taşköprü Veliler Karyesi ahalisinden olan ve adının Karabacak oğlu Mustafa olduğu tespit edilen şahısla tartışmıştır. Karabacak oğlu Mustafa'yı darp ederek yaralayan (cerh eden) Ferik Ahmet oğlu Mustafa olaydan sonra firar etmiştir. Zaptiyeler çıkarılmış ve suçlu Mustafa aranmaya başlanmıştır. Firari suçlu, Kastamonu'ya dört saat mesafede bulunan Göl Kazâsındaki bir hanede olduğu ihbarı alınmış ve bu ihbar neticesinde derdest edilmiştir. Ancak firari suçlu kolluk kuvvetlerine de direnmek suretiyle elini de yaralamıştır. Direnerek de olsa derdest edilen suçlu sorgu kapsamında mahkemeye çıkarılmıştır. Bu olaylar gelişirken, yaralamış olduğu diğer şahıs olan ve onun da adının Mustafa olduğu yaralı, ölmüştür. Mahkemede, maktulün variscileri olan ve aynı zamanda validesi Ümmügülsüm Hatun ve maktulün kardeşleri olan Mehmet ve Osman da sorgu kapsamında ifade vermiştir. Sorguda olay esnasında suçlu yani Ferik Ahmet oğlu Mustafa, maktule hitaben, "sen bu fahişenin hanesinde ne gezersin ne edersin" diyerek hesap sormuş ve elindeki bıçağı ile maktulün üzerine yürümüştür. Suçlu bıçak ile maktulü, sağ koltuk altından, makatından ve sağ elinden darp ve cerh (yaralama) etmiştir. Ayrıca suçlu ifadesinin devamında da maktulün sarhoş olduğunu, bilakis maktulün kendisine karşı saldırıda bulunduğunu beyan

etmiştir. Suçlu kendi ifadesine göre, bu saldırıyı bertaraf etmek için maktulün bileğini bükmüş ve bıçağı da almak istemiştir. Bu esnada birbirleriyle mücadele ederken bıçağın maktulün koltuğunun altına isabet ettiğini söylemiştir. Suçlu ilk sorguda bu şekilde ikrar ve itirafta bulunmuştur. Suçlu ikinci sorgusunda anlattıklarını inkâra giderek, ifadeyi ve mahkemeyi yanıltmaya kalkışmıştır. Böylece çelişen ifadeleri ile olayı da çarpıtmak istemiştir. Ayrıca maktulün varisçileri ve akrabaları da bu suçlunun uygunsuz ve cüretkâr hareketlerinden, sabıkasından rahatsız olmuş ve korkmuşlardır. Varisler kendi içinde acziyet gösterip, kısas hakkında herhangi bir talebe varamamışlardır. Mahkeme kararı ile suçlu Mustafa pranga cezasına çarptırılmıştır. Cezanın bitimi sonrasında da memleketine geri sürgün edilmesine karar verilmiştir (BOA, MVL. 217.38.1; BOA, MVL. 217.38.3 ve BOA, A. MKT. UM. 237.3.1). Bu suç ile ilgili olarak, suçlu ifadesinde her ne kadar karşı tarafı suçlamış olsa dahi aralarında bir anlaşmazlığın olduğu çok açıktır. İki taraf katil ve maktul, bir fahişenin hanesinde tartışıp olay da burada geliştiği için görünen sebebin fahişe Ayşe olduğu söylenebilir. İki erkek de aynı kadınla ilgilendiği için bu aralarında bir çeşit kıskançlık ve hırs mücadelesine dönüşmüş olabilir. Diğer yandan farklı tarihlerde görülen duruşmalarda suçlu Mustafa, farklı ifadeler verip soruşturmanın seyrini değiştirmiştir. Suçlunun ifadelerindeki tutarsızlık dikkat çekmektedir. Ayrıca kanun dışı davranan suçlunun cüretkâr tutumu da maktulün akrabalarını ve varislerini de korkuya sevk etmiştir. Bundan başka firari olarak kaçan suçlunun kolluk kuvvetlerine direnmesi de suçlu psikolojisinin bir göstergesi sayılabilir.

Sonuç

Kasten adam öldürme suçlarında, kasıt unsurlarının oluşması gerekmektedir. Bunlar arasında, maktullerin cinayet öncesi sağlam olmaları, suç aletlerinin (alet-i ceriha) ortada olması ve öldürme kastının açık olmasıdır.

Taşköprü'deki tespit edilen dört cinayet vakasını değerlendirdiğimizde, suç aletleri bakımından dört ayrı vakanın üçünde, suç aleti (alet-i ceriha) olarak bıçak dikkat çekmektedir. Bıçak ile maktuller olay esnasında darp edilmek suretiyle

öldürülmüştür. Bir cinayet vakasında ise alet olmaksızın ancak kasıtlı olarak adam öldürme suçu işlenmiştir. Kadın cinayeti olan bu suçta, maktul kendi saçları ile kasten boğularak orada öldürülmüştür.

İncelen vakalarda Taşköprü'de gerçekleşen cinayetlerin sebepleri oldukça farklıdır. Bu sebepler arasında, aile içi geçimsizlik, öfke problemleri, namus ve onurlarının rencide edilmesi, aşırı kin, kıskançlık ve rekabet gibi nedenler olabilir.

Bu cinayetlerdeki suçlu profilleri hakkında da çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır Dört ayrı cinayet vakasında, maktullerin ikisi kadın diğer ikisi de erkek olmasına rağmen katillerin hepsi erkektir. Bu da bize erkek egemen bir toplumun cinayet vakalarında erkeklerin güç ve iktidar noktası olduğunu ve fiziksel üstünlüklerini kişisel ihtirasları söz konusu olduğunda kullanabildiklerini düşündürmektedir. Suçluların ekonomik yetersizlikleri de mevcuttur. İçlerinde mahkemede diyet parasını dahi ödeyemeyeceğini ifade edenler vardır. Yine bazı katil ve maktullerin kendi aralarındaki ilişkilerine bakıldığında birbirleriyle irs bağı oldukları ve akrabalık ilişkilerinin olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum cinayetlerde aile içindeki akrabalık bağları nedeniyle kısas hakkının düşürülerek cezanın diyete çevrilmesine neden olmuştur.

Kasten adam öldürme suçlarında kısas cezası esas iken suçun unsurlarının eksik olması nedeniyle ta 'zir cezalarına müracaat edildiği görülmektedir. Taşköprü'de incelenen cinayet davalarında verilen cezalara bakılacak olursa, kısas yerine ya diyet cezasının verildiği, ya pranga cezasının uygulandığı, ya da kürek hapislerine konuldukları ve bu amaçla Sinop taraflarına gönderildikleri ve cezalarının bitimi sonrasında da tard ve sürgün kılınmalarına karar verildiği anlaşılmaktadır. İlk vakada diyet için ödeyecek parası olmayan suçlunun cezası kürek cezasına ve arkasından sürgün, üçüncü vakada diyet ardından kürek cezası ve sonra sürgün kararı verilmesi yine son vakada da pranga cezasının ardından sürgün cezası verilmesi muhtemel bir kan davasının önüne geçebilmek amacıyla tercih edildiğini düşündürebilir. İkinci vakada önce kürek cezası, cezalarının bitimi sonrasında ziraat, bahçe işleri ve hırsaset (bekçilik) işleri ile meşgul olmaları yönünde

karar verilmesi toplum hayatına uyum sağlayabilmeleri ve üretime destek olmaları açısından düşünüldüğü öngörülebilir.

Tanzimat Fermanı'ndan sonra batı etkisinde gelişen hukuk reformlarının hayata geçirildiği bir dönemde Taşköprü'de gerçekleşen kasten adam öldürmeye yönelik suç örneklerinde görüldüğü gibi birbirinden farklı cezalar verilmiştir. Bu durum Osmanlı Devleti'nde ilk ceza kanunlarında olduğu gibi 1840 ve 1851 tarihli ceza kanunlarında da kişiler aleyhine işlenen suçlarda sistematik bir düzen sağlamadığının göstergesidir. Bu dönemde de şer 'i hukuka göre muhakemelerin devam ettiği görülmektedir.

İşlenen cinayetlerin genel olarak kırsal kesimde yaşandığı dikkat çeken bir diğer noktadır. Bu nedenle olayları muhakeme etme yetkisinin kadı yerine naiplere verildiği anlaşılmaktadır. Yapılan muhakemede katillerin, maktul yakınlarının ve varsa şahit ve diğer suç isnat edilen kişilerin dinlendiği görülmektedir.

Hülâsa hangi dönemde olursa olsun cinayet vakaları gerek sebepleri gerekse kullanılan aletler bakımından birbirine benzemektedir. Bir tür şiddet eylemi olarak nitelendirilen bu vakalarda caydırıcılığı temin etmek için belirli cezai müeyyideler uygulanmıştır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, Sadaret Mektubu Kalemi Meclis-i Vâlâ Evrakı (A. MKT. MVL), 30.56.1; 30.56.4; 30.88.1; 55.65.1; 80.5.1; 80.5.3. ve 80.43.1.

BOA, Sadaret Mektubu Kalemi Nezaret ve Deva'ir Evrakı (A. MKT. NZD), 14.21.1.

BOA, Meclis-i Vâlâ Evrakı (MVL), 207.53.1; 207.53.4; 217.38.1 ve 217.38.3

BOA, Sadaret Mektubu Kalemi Umum Vilayet Evrakı (A. MKT. UM), 126.67.1; 237.3.1.

Salnâmeler

Kastamonu Vilayet Salnâmesi, (1897). *H. 1314/M. 1897 Tarihli Vilayet Matbaası-Kastamonu*. Millî Kütüphane-1960 SA 139. s. 398-416.

Tetkik Eserler

Akyıldız, Ali (2003). Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye. *İslam Ansiklopedisi*. C. 28. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s.250-251.

Akgündüz, Ahmet- Halil Cin, (2011). *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Aktaş, Esat (2015). “18 Eylül 1880 Tarihli Bir Layihaya Göre Kastamonu Vilayeti”. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S. (54). Haziran. s. 223-240.

Alp, Erdoğan (1997). *Kastamonu-1*. Kastamonu: Alp Yayınları.

Aslıyüce, Erdoğan (2003). *Türkiye'nin Yüreği Kastamonu*. İstanbul: Yesevi Yayıncılık.

Avcı, Cemal (2012). “19. Yüzyıl sonlarında Kastamonu Vilayeti”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 24. S. 1, s. 17-34.

Bardakoğlu, Ali (1994). “Diyet”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 473-479.

Başoğlu, Tuncay (2011). “Ta'zir”. *İslam Ansiklopedisi*. C.40. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 198-202.

Boynukalın, Mehmet (2009). “Suç”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 37. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 453-457.

Çoban, Faruk (2006). *H. 1288 (M. 1899) Tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmelerinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dağcı, Şamil (2002). “Kıyas”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 25. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 488-495.

Ergin, Sami (2007). *İslam Hukuku'nda Ta 'zir Suçları*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- eş-Şazeli, Hasan Ali (1993). "Cinayet". *İslam Ansiklopedisi*. C. 8. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s.14-15.
- Fendoğlu, H. Tahsin (2000). *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- İmamoğlu, Hüseyin Vehbi (2019). *Osmanlı Adliye Teşkilatı'nın Modernleşmesi (1800-1850)*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- İnalçık, Halil (2018). Tanzimat Nedir? Tanzimat Değişim Süresinde Osmanlı İmparatorluğu. İstanbul: *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*. s. 31-56.
- Karakök, Tunay (2010). H. 1288 (M. 1871) "Tarihli Kastamonu Vilayet Salnâmesine Göre Kastamonu Vilayeti". *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. VI, S. (11) s. 267-276.
- Kavaklı Kundakçı (2019). *Osmanlı Klasik Döneminde Taşköprü Kazasının Sosyal ve Ekonomik Tarihi*. İstanbul: Hiper Yayıncılık.
- Kavaklı Kundakçı, Sibel ve Mustafa Eğilmez (2017). "Kastamonu Şer'iyye Sicillerine Göre 17. yüzyılın sonları ve 18. yüzyılın başlarında Taşköprü". *Uluslararası Taşköprü Pompeiopolis Bilim, Kültür ve Sanat Araştırmaları Sempozyumu*, (10-12 Nisan) s. 1220-1234.
- Kenanoğlu, Mustafa Macit (2007). "Nizamiye Mahkemeleri". *İslam Ansiklopedisi*. C. 33. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s.185-188.
- Koç, Mehmet (2017). *Osmanlı Hukuku'nda Ta'zir Suç ve Cezaları*. Doktora Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Maydani, Riyad-Şamil Dağcı (1990). "İslam Ceza Hukukunun Genel Prensipleri". *Journal Of Islamic Research*. Vol: 4 Num: 1, January (Ocak) *İslam Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. (1) s. 61-70.
- Öztürk, Sevcan (2014). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Ceza Sisteminde Dönüşüm: Zindandan Hapishaneye Geçiş*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sevim, Ali-Yaşar Yücel (1984). *Türkiye Tarihi, Fetih Selçuklu ve Beylikler Dönemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Şahin, İlhan (2001). "Kastamonu". *İslam Ansiklopedisi*. C. 24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 585-588.
- Şakiroğlu, H. Mahmut, (1993). "Cem Sultan". *İslam Ansiklopedisi*. C. 7. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 283.
- Tuncay, Ertuğrul Gazi (2017). İslam Hukukunda Sınırı Belirlenmemiş Cezalar, *İslam Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S. 3, s. 82-99.
- Turan, Ezgi (2019). *Osmanlı Hukukunda Cezaların İnfazı*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı.
- Uslu, Rifat (2015). "İslam Hukukunda Suç ve Ceza Kavramı". *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 37 (Nisan). s. 1049-1063.
- Vatansever, Öztürk Müge (2018). "Nizamiye Mahkemeleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 13 S. 171-172 (Kasım-Aralık), s. 155-171.
- Yakut, Esra (2006). "Tanzimat Dönemine Kadar Osmanlı Hukukunda Ta'ziri Gerektiren Suçlar ve Cezaları". *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 2 (Güz), s. 25-40.
- Yaman, Talat Mümtaz (1935). *Kastamonu Tarihi (XV. inci Asrın Sonlarına Kadar)*. Kastamonu.
- Yavuz, Nuri (2003). *Anadolu'da Beylikler Dönemi. Çobanoğulları Beyliği Bölümü*. Siyasi Tarih ve Kültür. Ankara: Gündüz Yayıncılık s. 55-60.
- Yavuz, Nuri (2003). *Anadolu'da Beylikler Dönemi. Candaroğulları Beyliği Bölümü*. Siyasi Tarih ve Kültür Ankara: Gündüz Yayıncılık s. 61-69.
- Yücel, Yaşar (1993). "Candaroğulları". *İslam Ansiklopedisi*, C. 7. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 146-149.

İnternet Kaynakları

(www.tdk.gov.tr) E.T. 13.06.2020